

MARY SHELLEY

Frankenstein
sau noul Prometeu

Traducere de SORIN PETRESCU

CORINT
EDUCAȚIONAL

Redactare: Lia Decei
Tehnoredactare computerizată:
Mihaela Ciufu

Ilustrația copertei: Walter Riess
Designul copertei: Andreea Apostol

Ilustrații: Dan Petcan

Mary Shelley
FRANKENSTEIN OR THE MODERN PROMETHEUS (1818)

Toate drepturile asupra acestei ediții
sunt rezervate Editurii CORINT EDUCAȚIONAL,
parte componentă a GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

ISBN: 978-606-8668-15-4

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SHELLEY, MARY

Frankenstein / Mary Shelley ; trad.: Sorin Petrescu. –
București : Corint Educațional, 2014
ISBN 978-606-8668-15-4

I. Petrescu, Sorin (trad.)

821.111-31=135.1

INTRODUCEREA AUTOAREI LA EDIȚIA DIN 1831,
APĂRUTĂ LA EDITURA STANDARD NOVELS

Atunci când au ales să publice *Frankenstein* într-unul din tirajele lor, editorii de la Standard Novels au fost de părere că ar fi potrivit să descriu geneza povestirii. M-am grăbit să dau curs cererii, cu atât mai mult cu cât, astfel, ofer un răspuns general valabil la o întrebare foarte frecventă: Cum s-a putut întâmpla ca tocmai mie, tânără pe atunci, să-mi vină o idee atât de monstruoasă, pe care s-o mai și dezvolt?! Adevărul e că am evitat să scriu despre mine, dar, întrucât aceste câteva rânduri vor apărea doar ca o completare la o creație mai veche și vor avea legătură doar cu opera propriu-zisă, cu greu m-aș putea acuza de o ingerință cu caracter subiectiv.

Ca fiică a două personalități literare celebre, nu e o surpriză faptul că, încă de la o vârstă fragedă, am avut înclinații în această direcție. Am început prin „mâzgăleli”, iar în timpul meu liber principală preocupare era „să scriu povestioare”. Mai exista însă o plăcere și mai mare — clădirea castelelor de nisip — un răsfăț al reveriilor, un nesfârșit șir de gânduri, evocând o succesiune de întâmplări imaginare. La început, aceste vise trăite în stare de veghe erau mai fantasmagorice și mai atractive decât scrierile mele. Mai târziu, am devenit mai degrabă un imitator, repetând ceea ce făcuseră ceilalți, decât reproducând ceea ce-mi sugera mintea. Ceea ce scriam era destinat cel puțin și unui alt ochi — prietena și confidenta

mea din copilărie —, dar reveriile erau doar pentru mine. Nu le-am relatat nimănui altcuiva, erau refugiul meu la supărare, deplina plăcere, în clipele de răgaz.

Adolescența mi-am petrecut-o la țară, în cea mai mare parte în Scoția. Din când în când, mai vizitam și locuri pitorești, dar reședința de bază era pe malul nordic, pustiu și mohorât, al râului Tay, lângă Dundee. Pustiu și mohorât mi se arată acum, căci pe atunci limanul îmi părea cu totul altfel, reprezenta sălașul libertății, ținutul nevăzut unde puteam vorbi cu creaturile fanteziei mele. Ceea ce am scris atunci conserva un stil dintre cele mai comune. Adevăratele mele creații, construcții aeriene ale imaginației mele, au prins viață și au crescut dincolo de copacii ce împrejmuiau casa noastră sau pe coastele pustii și despădurite ale munților din vecinătate. Nu m-am transformat într-o eroină a povestirilor mele. Cât despre viața mea, mi se părea prea prozaică și nici nu-mi imaginam că aș putea fi subiectul unor pețitori romantici sau al unor întâmplări ieșite din comun. Totuși, nu m-am închis în mine, populându-mi orele cu creaturi ce-mi păreau cu mult mai interesante decât propriile senzații de la acea vârstă.

Apoi, existența nu mi-a mai oferit momente de tihnă și visare, iar realitatea a luat locul ficțiunii. Cu toate acestea, soțul meu a fost încă de la început preocupat de faptul că trebuia să mă arăt demnă de părinții mei și să-mi câștig un renume. M-a îndemnat mereu să-mi câștig reputația literară, pe care o râvneam la rândul meu, deși acum toate acestea îmi sunt indiferente. Pe atunci însă, imboldurile sale de a scrie nu urmăreau atât valoarea creațiilor mele, cât trambulina pe care o reprezentau, în opinia lui, pentru viitor. Dar nimic nu a urmat din parte-mi. Timpul îmi era împărțit între călătorii și grijile casnice. Singurele preocupări literare care mi-au acaparat atenția au fost lectura și schimbul de idei cu soțul meu, un om cu o minte mult mai cultivată.

În vara anului 1816, am plecat în Elveția; eram vecini cu lordul Byron. La început, ne petreceam timpul pe lac sau colindându-i malurile. Singurul dintre noi care-și punea gândurile pe hârtie era lordul Byron. Lucra la cel de-al treilea cânt al lui *Childe Harold*.

Viziunile sale, îmbrăcate în lumina și armonia poeziei, confereau o aură divină frumuseților cerești și pământești pe care le împărtășeam împreună.

S-a dovedit însă a fi o vară umedă și căinoasă, iar ploaia neconținută ne gonia mai mereu în casă. În felul acesta am dat peste câteva volume cu povestiri despre fantome, traduse din limba germană în franceză. Printre acestea, *Povestea îndrăgostitului nestatornic*, în care amantul, pe când încerca să-și îmbrățișeze mireasa căreia îi jurase credință, s-a trezit în brațele fantomei celei pe care o părăsise. Mai exista apoi povestea păcătosului cap de familie, a cărui nenorocită soartă era să dea sărutul morții tuturor fiilor săi din casa-i bântuită, chiar când aceștia ajungeau la vârsta promisiunilor. Spectrul său uriaș, înveșmântat, precum fantoma din *Hamlet*, într-o armură completă, cu viziera ridicată, apărea la miezul nopții, în strălucirea razelor de lună, plutind agale în întuneric și pierzându-se în umbra pereților castelului. Dar imediat se auzea un lacăt căzând, apoi un pas, ușa se deschidea și stafia înainta spre culcușul tinerilor în floare, căzuți într-un somn adânc. O amărăciune nespusă se citea pe figura lui, de cum se apleca și săruta frunțile băieților care, din acel moment, se ofileau precum florile cu tulpinile frânte. De atunci, cărțile cu pricina nu mi-au mai căzut în mână, dar întâmplările descrise acolo s-au păstrat la fel de proaspete în mintea mea, de parcă abia ieri le-aș fi citit.

Lordul Byron a făcut atunci o propunere pe care am acceptat-o de îndată: „Fiecare dintre noi va scrie o povestire cu fantome”. Eram patru. Alesul scriitor a început o istorioară din care un fragment a fost publicat la sfârșitul poemului său despre Mazeppa. Mult mai capabil să își înveșmânteze ideile și sentimentele în strălucirea imaginației sale de excepție și să le redea în cele mai melodioase versuri care ne împodobesc limba, decât să inventeze schema unei istorioare, Shelley a ales să scrie despre o experiență trăită încă de timpuriu. Bietului Polidori îi venise o idee despre o femeie cu tigvă, blestemată să privească prin gaura cheii (am uitat la ce anume, dar, cu siguranță, la ceva șocant și mizerabil). Purtând-o spre o condiție mai inumană decât cea a renumitului Tom of Coventry, Polidori n-a

mai știut ce să facă cu ea, fiind silit s-o expedieze în mormântul Capuleților, singurul loc care se dovedi a-i fi pe măsură. Dar renumiții poeți, nemulțumiți de platitudinea prozei, au renunțat repede la scopurile lor total neadecvate.

Cât despre mine, mă sileam să *gândesc o poveste* — una care să rivalizeze cu cele care ne îmboldiseră în strădania noastră. Una care să dezvăluie tainicele anxietăți ale firii noastre și care să stârnească groaza, una care să-l facă pe cititor să-i fie teamă să privească în jur, să-i înghețe sângele în vine și să-i facă inima să bubuie. Dacă n-aș fi reușit așa ceva, povestea mea nu și-ar fi meritat numele. Am cugetat, am meditat, dar în zadar! M-am simțit golită de puterea de a crea — cea mai teribilă nenorocire a unui scriitor, atunci când doar opacul Nimic răspunde nerăbdării lui. În fiecare dimineață eram întrebata: „Te-ai gândit la o poveste?”. Și în fiecare dimineață eram silită să răspund printr-o negație umilă.

Totul trebuie să aibă un început, un început care să fie legat de ceva petrecut înainte. Hindușii sprijină lumea pe un elefant, care, la rândul lui, se află pe o broască testoasă. Trebuie să admitem, cu deplină modestie, că a crea nu înseamnă a inventa ceva pe un loc gol, ci pe unul stăpânit de haos. Mai întâi de toate, trebuie să-ți permiți „materialul de construcție”, căci el poate da formă nebuloasei, substanței indefinite, dar nu o poate înlocui. În mai tot ce privește descoperirile sau invențiile, chiar și în cele care aparțin imaginației, ne revine în minte legenda lui Columb și a oului său. Creația constă în capacitatea de a pricepe virtuțile unui erou, în puterea de a forma și a modela ideile sugerate de el.

Lungi și nenumărate erau discuțiile dintre lordul Byron și Shelley, discuții la care eram o prezență aproape tăcută, dar statornică. În timpul uneia dintre acestea, cei doi dezbăteau doctrine filosofice, privind mai ales natura principiului vieții și dacă există posibilitatea de a fi descoperit și împărtășit. Au amintit de experimentele doctorului Darwin*, care a conservat o bucată de fidea într-un borcan de sticlă până când, datorită nu știu cărui impuls extraordinar, aceasta

* Erasmus Darwin (1731–1802), doctor și poet englez, precursor al evoluționismului. (Notele de subsol aparțin traducătorului, cu excepția celor notate n.a.)

a început să descrie o mișcare voluntară. (Nu vorbesc despre un lucru pe care doctorul Darwin l-a făcut sau a susținut că l-a făcut chiar el, ci despre ceea ce s-a afirmat că ar fi făcut.) Desigur, nu în acest mod se poate crea viața. Poate că un cadavru ar putea fi înșuflețit într-un mod oarecare, despre asta vorbindu-ne galvanismul, anumite părți ale unei creaturi putând fi confecționate, asamblate și insuflăte cu duhul vital.

Înainte să ne retragem în dormitoare, era deja plină noapte, iar ora vrăjitorilor trecuse. Mi-am pus capul pe pernă, dar n-am putut adormi, nicidecum gândi la ceva. În schimb, neinvitată, imaginația m-a luat în stăpânire, zugrăvindu-mi o scenă cu mult mai înșuflețită decât cea dată de o simplă reverie. Cu ochii închiși, dar cu mintea deschisă, am întrezărit spectrul palidului discipol al artelor profane, căzut în genunchi în fața propriei creații pe care o asamblase. Am reușit să deslușesc fantasma unui trup diform, la început imobil, care apoi, datorită puterii unui mecanism, a prins să dea semne de viață, târându-se încet și greoi. Un lucru înfricoșător, dar cu atât mai grozav cu cât vorbea despre încercarea omului de a sfida locul Creatorului și ai imita divinul mecanism. O reușită care l-a cutremurat până și pe nelegiuitul artist, care fugi de plămuirea sa odioasă, nemairămânându-i decât să spere că, părăsită, slaba scânteie de viață transmisă se va stinge, că acest lucru căruia îi dăduse ființă va intra în moarte, iar el va putea adormi cu credința că tăcerea mormântului va ține pentru totdeauna ascunsă existența tranzitorie a hidosului cadavru pe care-l înșuflețise. Chiar adormi. Când se trezi și deschise ochii, zări oribila arătare stând la căpătâiul lui, ținând draperia dată deoparte și privind-l cu ochii ei galbeni, apoși, dar îndrăzneți.

La rândul meu, am deschis ochii, înfricoșată. Ideea îmi pătrunsesse atât de adânc în minte, încât m-am simțit cutremurată de un fior de groază și am încercat să înlocuiesc imaginea fanteziei cu realitatea din jur. Și acum întrevăd odaia, parchetul întunecat, obloanele trase, abia lăsând să se scurgă lumina lunii, sentimentul că dincolo de ele se aflau oglinda lacului și Alpii cei albi. Nu mă puteam rupe prea ușor de hidoasa fantasmă: încă mă bântuia. Am încercat

să mă gândesc la altceva și mi-am reamintit de plictisitoare și lipsita de șansă poveste cu fantome pe care trebuia s-o scriu. Ah! De-aș fi putut scrie una care să-l îngrozească pe cititor pe cât de îngrozită eram eu în noaptea aceea!

Vie și fulgerătoare precum lumina a fost ideea care m-a străbătut atunci: „Am găsit! Ceea ce m-a înfricoșat pe mine îi va înfricoșa și pe ceilalți și nu-mi rămâne decât să descriu spectrul care m-a bântuit în acel miez de noapte”! A doua zi, am anunțat că *m-am gândit la o poveste*, pe care am și început-o cu fraza: „Era într-o noapte păcloasă de noiembrie”, continuând-o apoi cu transcrierea acelei nopți de groază.

Am plecat de la ideea unei povestiri scurte, de câteva pagini, dar Shelley m-a îndemnat să o dezvolt și să o fac mai cuprinzătoare. Vreau să precizez că nu-i datorez soțului meu nici măcar o sugestie sau vreo schemă a succesiunii stărilor emoționale legate de subiect, însă un lucru e sigur: fără îndemnul lui, această carte n-ar fi fost publicată în forma actuală. Cu o excepție: prefața! Din câte-mi amintesc, a fost scrisă în întregime de el.

Acum am încă un prilej să îi urez progeniturii mele pocite drum bun și noroc! Mi-e dragă, căci a fost odrasla unor zile fericite, când moartea și suferința nu erau decât cuvinte fără ecou în inima mea. Multe dintre pasaje îmi vorbesc despre plimbări, despre călătorii, despre discuții din vremea în care nu eram singură. Iar tovarășul meu era unul pe care nu-l voi mai vedea niciodată înastă lume. Dar asta e numai pentru mine. Cititorii nu au nimic de-a face cu așa ceva.

Încă un cuvânt despre modificările făcute. Acestea se referă în principal la stil. N-am schimbat și nici n-am introdus noi întâmplări sau idei. Limbajul l-am refăcut numai în măsura în care ariditatea lui dăuna interesului lecturii, iar schimbările se regăsesc aproape în exclusivitate la începutul primei părți. Acestea se limitează în totalitate doar la aspecte subsidiare ale povestirii, lăsând neatins miezul și substanța.

M.W.S.

Londra, 15 octombrie 1831

PREFAȚĂ
(de P.B. Shelley*, 1818)

Întâmplarea care stă la temelia acestei ficțiuni este considerată de doctorul Darwin și de fiziologii din Germania ca fiind oricând posibilă. Aș vrea să nu fiu bănuită că aș acorda vreun grad de credibilitate acestei teorii. O pot însă considera un punct de plecare pentru o operă de ficțiune pe care n-am conceput-o ca pe o serie de născociri care să stârnească groaza. Astfel, întâmplarea de care depinde interesul pentru această poveste este scutită de dezavantajele unei relatări serbede cu stafii și farmece. În schimb, se recomandă prin noutatea ei și prin situațiile pe care le dezvoltă. Fiind imposibilă sub aspect fizic, oferă imaginației o ocazie de a contura mai pregnant patimile omenești, făcându-le mai limpezi și mai impunătoare decât le fac oricare dintre întâmplările cotidiene.

Prin urmare, m-am străduit să conserv adevărul principiilor elementare ale naturii umane, fără să ezit să le combin după vrerea mea. Iliada, tragicul poem al grecilor, *Furtuna* și *Visul unei nopți de vară* ale lui Shakespeare, dar mai ales *Paradisul pierdut* al lui Milton se conformează acestei reguli. Chiar și cel mai obscur romancier,

* Percy Bysshe Shelley (1792–1822), poet liric englez. S-a născut lângă Horsham și a murit înecat în golful La Spezia. Prefața la *Frankenstein* a fost scrisă la persoana întâi, în numele autoarei, fiind singura lui contribuție concretă, așa cum recunoaște Mary Shelley, la acest roman.

care, prin opera sa, încearcă să ofere celorlalți sau sieși desfătare, trebuie să recunoască, fără doar și poate, că ficțiunea sa ar trebui să se supună unei licențe sau măcar unei reguli prin adoptarea căreia au rezultat atât de desăvârșite îmbinări ale simțirilor omenești, descrise în valoroase opere poetice.

Întâmplările descrise în cartea mea au fost sugerate de o conversație ocazională. Totul a început în parte ca o sursă de distracție, în parte ca un prilej de a scormoni tainicele resurse ale minții. Pe măsură ce scriam, au mai intervenit și alte motive. Nu rămân nicidecum indiferentă la felul în care cititorul va fi afectat de tendințele morale ce însoțesc personajele sau sentimentele lor, dar preocuparea mea a fost în principal evitarea unei anumite vlăguieli care caracterizează romanele de astăzi și evidențierea afecțiunii familiale, ca și a harului virtuții universale. Opiniile eroului, subliniate de caracterul lui sau de situațiile în care se află, nu se găsesc întotdeauna și în convingerile mele, așa cum niciuna dintre concluziile care pot fi trase din paginile următoare nu e menită să prejudicieze vreo doctrină filosofică, oricare ar fi tipul ei.

Autoarea nu găsește lipsit de interes faptul că povestea a prins contur în chiar mirificul ținut în care se petrece cea mai mare parte a acțiunii și în sânul unei societăți pe care nu a încetat s-o regrete. Am petrecut vara anului 1816 în împrejurimile Genevei. Vremea era rece și ploioasă, iar serile ne strângeam în jurul unui foc de lemne, distrându-ne uneori cu câteva istorioare germane cu fantome ce ne căzuseră întâmplător în mână. Tocmai aceste istorioare au fost cele care ne-au stârnit dorința de a pastșa. Doi dintre prieteni (și trebuie să spun că o poveste ieșită din pana unuia dintre aceștia ar fi de departe mult mai bine primită de public decât creația mea) și cu mine am căzut de acord să concepem fiecare câte o narațiune care să pornească de la o întâmplare supranaturală.

Iată însă că vremea s-a înseninat pe neașteptate, ceea ce i-a făcut pe cei doi prieteni ai mei să se încumete la o călătorie spre poalele Alpilor, iar magnificul peisaj i-a făcut să uite de orice plâsmuire cu stafii. Povestea care urmează este singura dusă la bun sfârșit.

Marlow, septembrie 1817

SCRISOAREA ÎNTÂI

Doamnei Saville, Anglia

Sankt Petersburg, 11 decembrie 17...

Te vei bucura să auzi că nicio nenorocire nu a însoțit începutul unei călătorii pe care ai tratat-o cu atâta rele presimțiri. Am ajuns aici cu o zi în urmă, iar prima grijă a fost să-mi asigur scumpa-mi soră de buna mea stare și de încrederea crescândă pe care o am în ceea ce privește întreprinderea mea.

Sunt deja într-un punct situat mult mai la miazănoapte de Londra și, plimbându-mă pe străzile Petersburgului, simt briza rece a nordului biciuindu-mi obrajii, ceea ce-mi pune sângele în mișcare și mă umple de desfătare. Oare ai putea înțelege ceea ce trăiesc? Această briză, care vine tocmai din ținuturile spre care eu însumi mă îndrept, îmi anticipează acele climate arctice. Inspirare de asemenea vânt al promisiunii, reveriile mele devin și mai fervente, mai pline de viață. În zadar mi se tot spune că polul este un tărâm al înghețului și dezolării, căci imaginației mele el se prezintă ca unul plin de frumusețe și încântare. Acolo, dragă Margaret, soarele este mereu pe cer, uriașul disc sprijinindu-se pe orizont și radiind o veșnică splendoare. Dând crezare, cu permisiunea ta, navigatorilor